

Ян ЮДЖІ,*orcid.org/0000-0001-9989-4099**аспірантка кафедри теорії та історії музики**Харківської державної академії культури**(Харків, Україна) yyan67559@gmail.com***КОМПОЗИТОР ГУАН СЯ: ПАНОРАМА МУЗИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ**

Стаття присвячена дослідженню основних векторів музичної творчості відомого китайського композитора Гуан Ся та узагальненню його значення в сучасній культурі КНР. Висвітлюються напрями широкої музично-громадської і організаторської діяльності Гуан Ся, зокрема на посадах керівника Оперної трупи Китайського театру опери і танцю, директора Китайського національного симфонічного оркестру, члена національних музичних комітетів Китаю та Національного комітету Китайської федерації літературних та мистецьких гуртків, віце-голови Асоціації китайських музикантів, директора Творчого комітету та молодіжної музики, члена Національного комітету з театрального мистецтва, директора Китайської асоціації кіно та музики тощо.

Зазначаються та аналізуються основні музичні твори композиторського доробку Гуан Ся в їх жанровій спрямованості та надається стисла їм характеристика. Виявляються такі жанрові пріоритети композиторської творчості Гуан Ся, як: китайська національна опера, симфонічна музика (у вигляді симфонічної увертюри, балади, симфонічної фантазії та ін.), інструментальний концерт та концертна п'єса для інструменту з оркестром (для фортепіано з оркестром, для віолончелі з оркестром), вокально-симфонічна (реквієм), струнний квартет, пісні, саундтреки (кіно-телемузика) тощо.

Аргументується думка про високу художню якість і актуальність композиторського доробку Гуан Ся на основі різних численних фактів, зокрема: успішних прем'єр і наступних виконань творів композитора в Китаї та за кордоном (США, Європа, Японія й ін.); численних рецензій і схвальних публікацій музичних критиків у авторитетних музичних і культурологічних виданнях (в тому числі, й за межами Китаю); нагородження композитора різними мистецькими відзнаками й нагородами за його творчість, як в самому Китаї, так і за кордоном (зокрема в США), відзначення його творів преміями композиторських конкурсів тощо.

Розкриваються цікаві й деякі маловідомі факти щодо історії створення та подальшого сценічного життя найбільш відомих і масштабних композицій Гуан Ся (як-от: національні опери «Скорботний світанок» та «Псалми по Мулань», симфонічна фантазія «Прощай, моя наложниця», «Реквієм Землі» й ін.). Висвітлюється творча діяльність Гуан Ся в пісенному жанрі та сфері кіно-музики. Акцентується увага на окремих особливих аспектах цієї творчості (зокрема спрямованість деяких творів на соціальну тематику).

Узагальнюється значення музичної творчості Гуан Ся як відомого (далеко за межами країни) сучасного китайського композитора, музиканта, громадського діяча, який здійснив вагомий внесок у розвиток китайської музичної культури останньої чверті XX – початку XXI століть.

Ключові слова: музичне мистецтво Китаю, композиторська творчість, китайські композитори, китайська опера, Гуан Ся, музичні жанри.

Yang YUZHИ,*orcid.org/0000-0001-9989-4099**Graduate student at the Department of Theory and History of Music**Kharkiv State Academy of Culture**(Kharkiv, Ukraine) yyan67559@gmail.com***COMPOSER GUAN XIA: A PANORAMA OF MUSICAL CREATIVITY**

The article is devoted to the study of the main vectors of musical creativity of the famous Chinese composer Guan Xia and generalisation of his significance in the contemporary culture of China. The article highlights the directions of Guan Xia's wide musical, public and organisational activities, in particular, as the head of the Opera Company of the Chinese Opera and Dance Theatre, director of the Chinese National Symphony Orchestra, member of the National Music Committees of China and the National Committee of the Chinese Federation of Literary and Art Circles, vice-chairman of the Association of Chinese Musicians, director of the Creative Committee and Youth Music, member of the National Committee for Theatre Arts, director of the Chinese Film and Music Association.

The article lists and analyses the main musical works of Guan Xia's compositional oeuvre and their genre characteristics. The author highlights the following genre priorities of Guan Xia's compositional work: Chinese national opera, symphonic music (in the form of symphonic overture, ballad, symphonic fantasy, etc.), instrumental concerto and concert piece for instrument and orchestra (for piano and orchestra, cello and orchestra), string quartet, songs, soundtracks (film and television music), etc.

The article argues for the high artistic quality and relevance of Guan Xia's compositional heritage on the basis of various numerous facts, including successful premieres and subsequent performances of the composer's works in China and abroad (USA, Europe, Japan, etc.); Numerous reviews and favourable publications by music critics in reputable music and cultural publications (including those outside China); the composer's receiving various artistic honours and awards for his work, both in China and abroad (including the United States), and being awarded prizes at composing competitions, etc.

Interesting and some little-known facts about the history of the creation and subsequent stage life of the most famous and large-scale compositions of Guan Xia (such as the national operas «Mournful Dawn» and «Psalms for Mulan», the symphonic fantasy «Farewell, My Concubine», «Requiem for the Earth», etc.). The article highlights Guan Xia's creative activity in the song genre and film music. Attention is focused on some special aspects of this work (in particular, the focus of some works on social issues).

The significance of Guan Xia's musical work as a well-known (far beyond the borders of the country) contemporary Chinese composer, musician, and public figure who made a significant contribution to the development of Chinese musical culture in the last quarter of the twentieth and early twenty-first centuries is summarised.

Key words: musical art of China, compositional creativity, Chinese composers, Chinese opera, Guan Xia, musical genres.

Актуальність дослідження. Ім'я сучасного китайського композитора Гуань Ся сьогодні є дуже відомим, як у своїй країні, так і за її межами. Митець є автором цілої низки монументальних музичних творів, зокрема декількох опер, симфоній і симфонічних увертюр, інших великих інструментальних і хорових композицій, а також чисельної кількості саундтреків, музичних супроводів до різних фільмів тощо. Популярність композиторської творчості Гуан Ся в Китаї дуже зростає саме в останні роки, про що засвідчує регулярне виконання творів цього композитора різними відомими виконавцями – солістами, оркестровими колективами, театральними трупамі тощо. Значне зростання популярності музичної творчості Гуан Ся в Китаї та за його межами, з одного боку, та високий професіоналізм й відмінна художня якість його творів (насамперед, великих монументальних опусів), з іншого боку, значно актуалізують вивчення композиторського доробку цього митця в сучасному музикознавстві.

Аналіз досліджень. Творчість Гуан Ся, в різних аспектах музикознавчого дискурсу, в останні роки усе частіше залучається до наукового аналізу, здебільшого з боку китайських авторів. Так, низка публікацій різного формату, присвячених постаті цього композитора, була здійснена авторкою цієї статті (Ян Юджі, 2021; 2022). Загальному огляду опери Гуан Ся «Псалми Мулань» та її значенню в сучасній оперній творчості Китаю присвячена стаття Дінг Бою (Ding Boyu, 2023). Значно більше публікацій, пов'язаних із митецькою постаттю Гуан Ся фіксується сьогодні у виданнях загальноінформаційного й довідникового спрямування, розміщених зокрема й на електронних мистецьких ресурсах. Більшість з них являє собою переважно оглядовий матеріал або ж культурологічне висвітлення деяких окремих аспектів музичної творчості митця. Разом з тим, на сьогодні актуальним постає питання створення наукової розвідки,

в якій би діяльність цього композитора отримала б цілісне висвітлення й узагальнюючий характер.

Мета статті – висвітлити основні вектори музичної творчості відомого китайського композитора Гуан Ся та узагальнити його значення в сучасній культурі КНР.

Виклад основного матеріалу. Гуань Ся народився в 1957 році в м. Кайфен (провінція Хенань), у 1985 році закінчив Центральну консерваторію Китаю. Тривалий час Гуань Ся був керівником Оперної трупи Китайського театру опери і танцю та заступником керівника Китайської трупи східної пісні і танцю. Згодом він стає директором Китайського національного симфонічного оркестру, де працює на цій посаді до 2018 року (Хіа Гуан). Протягом багатьох років діяльність митця також концентрується й на громадській і адміністративній роботі у сфері музичного мистецтва. Отже, він неодноразово брав участь у роботі низки національних музичних комітетів Китаю. Вже на початку своєї музичної кар'єри, тобто відразу ж по закінченню консерваторії, Гуань Ся став членом десятого Національного комітету Китайської федерації літературних та мистецьких гуртків. А в 2015 році митець обіймає посаду восьмого віце-голови Асоціації китайських музикантів (Хіа Гуан).

Нині композитор є директором Китайської асоціації музикантів, директором Творчого комітету та молодіжної музики, членом Національного комітету з театального мистецтва, а також запрошеним директором Китайської асоціації кіно та музики. Китайська федерація літературних та мистецьких гуртків відзначила Гуань Ся в номінації «100 сучасних китайських митців» й нагородила відповідною нагородою (Guan Xia).

Серед основних творів композитора, що здобули відомість і заслужену повагу, слід відзначити наступні: Симфонічна увертюра № 1 (також відома як симфонічна балада «Скорботний світа-

нок», 2004), симфонічна фантазія «Прощавай, моя наложниця» (2006), національні опери «Сумний світанок» (2001) і «Псалми про Мулань» (2004), Симфонія № 1 «Поклик» (1985), Симфонія № 2 «Надія» (1999), Перший струнний квартет (1983), «Реквієм Землі» (2009), фортепіанний концерт, Рапсодія для віолончелі (1981) та інші. Сьогодні ці та інші композиції митця знаходяться в постійному репертуарі багатьох китайських та іноземних музичних колективів. Крім того, Гуан Ся є також й автором багатьох пісень й творів інших популярних жанрів (Ян Юджі, 2022: 363–364).

Одним з показових у композиторському доробку Гуан Ся є великий твір «Реквієм Землі», написаний автором у 2009 році та присвячений пам'яті загиблих у землетрусі, що стався 12 травня в м. Сичуань. Слід відзначити, що в китайській професійній музиці академічного спрямування цей твір став першою композицією, написаною в жанрі реквієму. Прем'єра «Реквієму Землі» була успішно здійснена у Великому національному театрі на річницю цієї трагедії (тобто в її день, 12 травня) та ознаменувала собою жалобу за жертвами цієї події і в самому Китаї, і за кордоном (GUAN XIA. Earth Requiem).

Симфонічна увертюра № 1 Гуан Ся, яка створена ним на тему музики «Пристрасні роки», сьогодні виконується багатьма відомими китайськими та зарубіжними симфонічними оркестрами. Цей твір, як втім і Фортепіанний концерт композитора, сьогодні є дуже популярними в Китаї. Декілька великих інструментальних творів Гуан Ся отримали визнання через відзнаки їх на національних і міжнародних композиторських конкурсах. Так, його Перший струнний квартет завоював другий приз на Четвертому Національному конкурсі музики у 1985 році, а віолончельна рапсодія виборола другий приз на конкурсі музичних творів «Ціліпін» у 1982 році.

Високу оцінку музичних критиків і державних установ отримали й масштабні сценічні твори Гуан Ся, зокрема його національні опери «Псалми про Мулань», «Скорботний світанок», а також телевізійна драма «Пристрасні роки» та симфонічна фантазія «Прощавай, моя наложниця», яка була вперше представлена в Центрі мистецтв Лінкольна в Нью-Йорку. Згодом ця симфонічна фантазія була виконана й в інших найвідоміших концертних залах Сполучених Штатів Америки, зокрема: у симфонічному залі Стратмора у Вашингтоні, в Меріленді, симфонічному залі Чикаго, Бостонському симфонічному залі тощо (Ян Юджі, 2022: 363–364).

Великомасштабна національна опера «Скорботний світанок» була показана в Пекіні у вересні 2001 року і отримала високу суспільну оцінку. Пізніше, в саме у 2003 році, ця опера була пере-

роблена її автором на сценічний художній телевізійний фільм і демонструвалася на китайському телебаченні, зокрема на каналі CCTV.

Інша національна опера Гуан Ся «Псалми про Мулань», прем'єра якої відбулася 16 жовтня 2004 року в Пекіні, відразу ж була вельми тепло сприйнята усіма шарами китайського суспільства. А вже наступного 2005 року американський художній центр Лінкольна запросив постановку цієї опери в Нью-Йорку та присвятив її виконання відзначенню 60-ї річниці заснування Організації Об'єднаних Націй, що відбулося з великим успіхом та безпрецедентною кількістю глядачів (Ян Юджі, 2021: 128).

Слід зауважити, що до цієї події в славетному художньому центрі Лінкольна китайське музичне мистецтво офіційно демонструвалося ще в далекі 1930-і роки, коли на цій сцені виступав сам Мей Ланьфан – видатний китайський актор, виконавець жіночих ролей в пекінській опері. Після постановки «Псалмів по Мулань» в Нью-Йорку композитор Гуан Ся був удостоєний відзнаки Лінкольнського художнього центру – «Найвидатніший художник». Цю престижну нагороду у свій час отримували найвідоміші й найталановитіші корифеї світової музичної культури. Окрім Лінкольнського центру мистецтв у Сполучених Штатах Америки опера Гуан Ся «Пісні про Мулань» з успіхом відбулася й ще на кількох престижних сценах, зокрема у Великому залі народних зборів у 2006 році (Ding Boyu, 2023: 69).

Не меншим успіхом відзначилися також й постановки цієї опери і на європейському континенті. Так, у 2008 році «Пісні про Мулань» було поставлено на відкритті нового оперного сезону у Віденській державній опері – одному з найкращих і авторитетніших центрів світового оперного мистецтва. Ініціатором цього заходу, а також безпосереднім його організатором виступила інституція «Асоціація сприяння австрійсько-китайським стосункам» та міністр внутрішніх справ Австрійської республіки. За задумом організаційної сторони такий проект мав на меті ознаменувати сприяння розвитку культурного обміну та взаєморозумінню між Австрією і Китайською Народною Республікою, знайомство та визнання шедеврів китайського оперного мистецтва на європейському культурному ландшафті (Ян Юджі, 2022: 366–367).

Художній керівник Віденського філармонічного хору з приводу постановки «Пісні про Мулань» відзначив, що до цього часу постійно експортувалася європейська опера до Азії, а тепер, і азійська опера поставлена в Європі, що знаменує нову еру культурного обміну між Європою і Азією. Він також підмітив, що до цього часу зазвичай китайські артисти виконували опери на

європейських мовах і для Віденського філармонічного хору виконання китайської опери принесло користь і досвід.

Слід також відзначити й ще одну важливу для сучасної китайської опери постановку «Пісні про Мулань». Мова йде про гастролі цієї опери в Японії, що відбулися у 2009 році на декількох сценах різних міст. А це – постановка цієї опери на відкритті Столітнього меморіального залу Токійської академії освіти; в Токійському концертному залі Нового національного оперного театру; в Токійському культурному центрі Великого театру; у Великих театрах міст Хоккайдо і Саппоро. Оперні вистави спостерігали наслідний принц Японії Нарухіто і посол КНР в Японії Цуй Тянькай. Японські гастролі китайської опери, як втім і американо-європейські відбулися зі величезним успіхом. Музична критика називала «Пісні про Мулань» (мулань – магнолія) – квіткою миру, яка блискуче зацвіла на японській сцені («Mulan Psalm» debuts in Japan).

Симфонічна фантазія «Прощавай, моя наложниця», після декількох виконань в самому Китаї та за кордоном була добре сприйнята, як слухачами, так і авторитетними музичними критиками. У травні 2006 року Гуан Ся керував Китайським національним симфонічним оркестром, який протягом майже місяця виступив у 8-ми містах в 7-ми штатах на сході та заході США. Симфонічна фантазія «Прощавай, моя наложниця» з великим успіхом прозвучала в залі Асамблеї Цивільного центру в Лос-Анджелесі, а далі – в Лінкольнському художньому центрі в Нью-Йорку, симфонічних залах Чикаго, Бостона та штату Меріленд.

Ця музична композиція, стала предметом найбільшого інтересу місцевих критиків музики. Так, часопис Американської музичної індустрії, виявивши незвичний інтерес до цього твору, назвав його «класикою Сходу». А «The New York Times» під авторством знаменитого музичного критика Бернара Холланда про виконання фантазії Гуан Ся писала: «Виступ китайського національного симфонічного оркестру в центрі Лінкольна в Нью-Йорку показав спробу об'єднати східні та західні культури... спокійне й мирне співіснування східної та західної музики неминуче». Критик також відмітив чудове оркестрове письмо та стиль композитора, що нагадує музику Пучіні (Xia Guan).

Окремою стежкою композиторської творчості Гуан Ся є саундтреки. А це – музика до телефільмів (більше 30-ти), серіалів (більше 60-ти) й ін. Деякі саундтреки композитора згодом були ним дещо перероблені, оркестровані для симфонічного оркестру та вдало існують сьогодні в музичній практиці у вигляді окремих концертних п'єс.

Починаючи з 1990-х років, композитор усе частіше звертається до жанру пісні та створює дуже

якісні й зрілі пісенні твори. Серед них – «Я люблю свою родину», «Осада фортеці», «Маленький дракончик», «Роки потужних емоцій», «Солдатська вилазка», «Святі роки» та ін. Ці твори, як і створений митцем телевізійний мюзикл, сьогодні є дуже улюбленими у середовищі телеглядачів (Ян Юджі, 2022).

Слід відмітити окремо пісенні доробки Гуан Ся, які отримали не лише широке слухачське визнання, а й були відзначені різними мистецькими й державними нагородами. Серед них: пісня «Державний службовець» (1995), що викликала в суспільстві серйозні наслідки соціального характеру. Вона перемогла на конкурсі вокальних робіт та була удостоєна нагороди «Проект 5-1» за відмінні твори від Центрального відділу пропаганди. Пісня «Конг Фансен, який співає» – отримала нагороду за творчість та срібну нагороду першої премії «Золотий дзвін» Всекитайської федерації культури. Дві пісні композитора, зокрема «Вітання Батьківщині» та «Прогулянка у весну», вибороли першу премію Національного конкурсу вокальних творів Міністерства культури КНР у 1998 році. До Олімпійських ігор 2008 року в Пекіні Гуан Ся написав пісню «Ми співаємо», яка була широко розповсюджена в китайській мережі Інтернету, спочатку всередині країни, а згодом і за кордоном.

Гуан Ся брав участь у постановках багатьох масштабних національних мистецьких проєктів як один з їх організаторів та музичних режисерів, зокрема в таких, як: «Ода поверненню», «Романтична пісня неба і Землі», «Ода весняної течії», Всесвітні університетські ігри (2001 р.), Церемонія відкриття «Привіт 21» (2005 р.) (Xia Guan).

Працюючи на посаді генерального директора Національного симфонічного оркестру Гуан Ся спрямовує свою діяльність на розповсюдження творчості цього колективу на інтернаціональну аудиторію і міжнародний музичний ринок. На його думку, таке поширення китайської симфонічної культури, яка на сьогодні накопичила багатий художній досвід, зможе зробити китайську та західну музику більш інтегрованою на наступному етапі розвитку світового співтовариства та, разом з тим, збільшить міжнародну популярність Національного симфонічного оркестру. Гуан Ся зазначає: «Китайська симфонічна творчість входить у світ, спочатку ми повинні вести рівний діалог, вийти на масовий ринок виконавців у Європі та США та здійснити деякі комерційні проєкти. Тільки на цьому шляху ми можемо побачити реальну аудиторію симфонічного жанру на Заході та отримати підтримку на місцевому рівні» (Portrait concert).

Висновки. Музична діяльність відомого сучасного китайського композитора Гуан Ся є широко-

відомою не лише у своїй країні, а й далеко за її межами. Митець, окрім своєї композиторської творчості, дуже вдало реалізував себе й на багатьох громадських і адміністративних посадах різних художніх установ, музичних колективів і закладів, творчих об'єднань тощо, чим активно сприяв розвитку академічного музичного мистецтва в своїй країні у зазначений час.

Композиторську творчість Гуан Ся, що припадає переважно на останню чверть XX – початок XXI століть, можна систематизувати за наступними жанровими напрямками: китайська національна опера, симфонічна музика (зокрема: симфонічна увертюра, балада, симфонічна фантазія та ін.), інструментальний концерт (фортепіанний), концертна п'єса для інструменту з оркестром (для віолончелі з оркестром), вокально-симфонічна музика (реквієм), струнний квартет, пісня, саундтрек (кіно-телемузика) тощо. Актуальність і висока художня якість композиторського доробку

Гуан Ся в контексті сучасної музичної культури КНР підтверджується цілою низкою чинників, а це: успішні прем'єри і наступні виконання творів композитора в Китаї та за кордоном (США, Європа, Японія й ін.); численні рецензії і схвальні публікації відомих музичних критиків та авторитетних музичних і культурологічних виданнях (в тому числі, й за межами Китаю); нагородження композитора різними мистецькими відзнаками, як в самому Китаї, так і за кордоном (зокрема в США), відзначення його творів преміями композиторських конкурсів тощо.

Творчість Гуан Ся – відомого (у тому числі й далеко за межами своєї країни) сучасного композитора, музиканта, громадського діяча сьогодні по-праву являє собою окрему яскраву сторінку китайського музичного мистецтва останньої чверті XX – початку XXI століть, з ясно вираженою національною специфікою та високою художньою наповненістю і результативністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ян Юджі. Музична творчість композитора Гуань Ся. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матер. міжнар. наук. конф.* Харків : ХДАК, 2022. С. 363–364.
2. Ян Юджі. Опера Гуан Ся «Псалми Мулану» як зразок сучасного оперного мистецтва Китаю. *XXIV Сходознавчі читання А. Кримського: зб. матер. міжнар. наук. конф.* Київ, 2021. С. 128–131.
3. Ян Юджі. Гуан Ся Опера «Пісні по Мулань»: історія створення та сценічне життя. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матер. міжнар. наук. конф.* Харків : ХДАК, 2022. С. 366–367.
4. Ding Boyu. The opera «Mulan psalm» by Guan Xia in the modern musical culture of China. *Культура України.* Харків, ХДАК, 2023. Вип. 82. С. 67–76.
5. Guan Xia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Guan_Xia
6. Xia Guan. URL: https://www.naxos.com/Bio/Person/Guan_Xia/198064
7. Melbourne Symphony Orchestra: Chinese New Year Concert 2023. URL: <https://classicmelbourne.com.au/%ef%bf%bcmelbourne-symphony-orchestra-chinese-new-year-concert-2023%ef%bf%bc/>
8. GUAN XIA. Earth Requiem. URL: <https://www.gramophone.co.uk/review/guan-xia-earth-requiem>
9. Portrait concert of Chinese composer Guan Xia held in Beijing. URL: https://web.archive.org/web/20180527032949/http://www.xinhuanet.com/english/2018-05/23/c_137200510.htm
10. «Mulan Psalm» debuts in Japan. URL: http://www.china.org.cn/arts/200911/12/content_18871860.htm?f=pad&a=true

REFERENCES

1. Jan, Yuji (2022). *Muzychna tvorchist kompozytora Huan Sia* [Musical creativity of the composer Guan Xia]. *Kultura ta informatsiine suspilstvo XXI stolittia : mater. mizhnyar. nauk. konf.* Kharkiv : KhDAK, 2022. Pp. 363–364. [in Ukrainian].
2. Jan, Yuji. (2021). *Opera Huan Sia «Psalmy Mulanu» yak zrazok suchasnoho opernoho mystetstva Kytaiu* [The Opera Guang Xia «Psalms of Mulana» as an example of contemporary opera art of China]. *XXIV Skhodoznavchi chytannia A. Krymskoho: zb. mater. mizhnyar. nauk. konf.* Kyiv, 2021. Pp. 128–131. [in Ukrainian].
3. Jan, Yuji. (2022). *Huan Sia Opera «Pisni po Mulan»: istoriia stvorennia ta stsenichne zhyttia* [Guan Xia Opera «Songs on Mulang» : History of creation and stage life]. *Kulturolohiia ta sotsialni komunikatsii: innovatsiini stratehii rozvytku : mater. mizhnyar. nauk. konf.* Kharkiv : KhDAK, 2022. Pp. 366–367. [in Ukrainian].
4. Ding, Boyu. (2023). The opera «Mulan psalm» by Guan Xia in the modern musical culture of China. *Kultura Ukrainy.* Kharkiv, KhDAK, 2023. Vyp. 82. Pp. 67–76.
5. Guan Xia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Guan_Xia
6. Xia Guan. URL: https://www.naxos.com/Bio/Person/Guan_Xia/198064
7. Melbourne Symphony Orchestra: Chinese New Year Concert 2023. URL: <https://classicmelbourne.com.au/%ef%bf%bcmelbourne-symphony-orchestra-chinese-new-year-concert-2023%ef%bf%bc/>
8. GUAN XIA Earth Requiem. URL: <https://www.gramophone.co.uk/review/guan-xia-earth-requiem>
9. Portrait concert of Chinese composer Guan Xia held in Beijing. URL: https://web.archive.org/web/20180527032949/http://www.xinhuanet.com/english/2018-05/23/c_137200510.htm
10. «Mulan Psalm» debuts in Japan. URL: http://www.china.org.cn/arts/200911/12/content_18871860.htm?f=pad&a=true